

กระบวนการยุติธรรมยุคดิจิทัล:

เทคโนโลยีกับการสร้างความเสมอภาค และประสิทธิภาพในกระบวนการยุติธรรม

รองศาสตราจารย์ ดร. พิกพ อุตร

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

“ความยุติธรรมที่เสมอภาคต้องเป็นความยุติธรรมรายบุคคล หมายความว่า ฐานความผิด คำตัดสิน และการลงโทษมีความเหมาะสมสำหรับผู้ต้องหาแต่ละคนแต่ละคดีเป็นการเฉพาะ”³

ข้อความที่คัดมาข้างต้นเป็นส่วนหนึ่งจากคำปราศรัยของอีริก โฮลเดอร์ อัยการสูงสุดของสหรัฐอเมริกา ในการประชุมระดับชาติของนักกฎหมายเมื่อปี 2014 ซึ่งสะท้อนความเชื่อที่ในระดับปรัชญาที่อาจแตกต่างกันในระบบยุติธรรม กล่าวคือการบังคับใช้กฎหมายเพื่ออ้างไว้ซึ่งความยุติธรรมนั้น¹)พึงใช้ไม่บรรทัดเดียวกับทุกคนในทุกคดี โดยไม่มีข้อยกเว้นใด ๆ หรือ²) พึงพิจารณาปัจจัยแวดล้อมต่างๆของทั้งบุคคล และคดีให้ได้ครบถ้วนมากที่สุด รวมทั้งต้องเทียบเคียงกับคดีอื่นๆที่เคยเกิดขึ้นก่อนหน้านี้ทั้งในด้านความเหมือน และความต่างให้ได้มากที่สุดก่อนที่จะพิจารณาคำตัดสินคดีนั้นๆ เพื่อให้กฎหมายที่เขียนไว้กลางๆเป็นการทั่วไปถูกนำมาใช้บังคับอย่างเหมาะสมกับเหตุของคดีและผู้ต้องหาแต่ละรายอย่างแท้จริง

ความเชื่อที่โน้มเอียงมาในแนวทางที่ 2 นั้น ในอดีตแทบเป็นไปไม่ได้ด้วยเหตุข้อจำกัดของฐานข้อมูล ความรอบรู้ในข้อเท็จจริงและรายละเอียดต่าง ๆ ของคดีที่เคยมีมาก่อนหน้า รวมทั้งความสามารถของสมองมนุษย์ในการประมวลข้อมูลทั้งหมดให้ครบถ้วนในระยะเวลาอันสั้นโดยปราศจากอคติในด้านใดด้านหนึ่ง แต่ในวันนี้โอกาสการเดินสู่ความยุติธรรมในเส้นทางที่ 2 เริ่มมีความชัดเจน และมีความเป็นไปได้ด้วยเทคโนโลยีของ Big Data และ ปัญญาประดิษฐ์(Artificial Intelligence: AI) ที่เริ่มมีการนำมาประยุกต์ใช้มากขึ้นเรื่อย ๆ ในหลายแวดวงรวมทั้งในวงการยุติธรรม

³ Justice News.(2014).[Online].Available from: <https://www.justice.gov/opa/speech/attorney-general-eric-holder-speaks-national-association-criminal-defense-lawyers-57th>. (Access Date: February, 1 2019).

บทบาทของเทคโนโลยีในกระบวนการยุติธรรม

เทคโนโลยีสมัยใหม่เริ่มมีบทบาทที่ชัดเจนมากขึ้นเรื่อยๆ ในการสร้างความยุติธรรมที่เสมอภาค ทั้งในมิติการเพิ่มความโปร่งใส และการส่งเสริมความมีประสิทธิภาพในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่การพิจารณาไต่สวน การตัดสินคดี การกำหนดโทษ และยังสามารถย้อนไปถึงการควบคุมตัว การประกันตัว การปล่อยตัวชั่วคราว นอกจากนี้ ยังย้อนไปได้ไกลถึงต้นทางในการจัดวางกำลังของผู้พิทักษ์สันติราษฎร์ให้มีความเหมาะสมกับระดับความเสี่ยงในการเกิดอาชญากรรมของแต่ละพื้นที่ในแต่ละช่วงเวลาได้ด้วย

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในกระบวนการยุติธรรมที่ประเทศไทยเริ่มมีการนำมาใช้อย่างเป็นรูปธรรม คือ การใช้ระบบประเมินความเสี่ยงแทนการเรียกหลักทรัพย์ค้ำประกันเพื่อการปล่อยตัวชั่วคราวซึ่งไม่เพียงแต่มีการทดลองใช้ระบบดังกล่าวในศาลของไทยตั้งแต่ต้นปี 2560⁴ เท่านั้น หากแต่ยังปรากฏในแผนปฏิรูป 10 ข้อตามข้อเสนอของคณะกรรมการปฏิรูปประเทศด้านกระบวนการยุติธรรม⁵ อีกด้วย ทั้งนี้ ล่าสุดก็มีผลการศึกษาเปรียบเทียบโมเดลประเมินความเสี่ยงที่ทดลองใช้ในประเทศไทยกับระบบอื่น ๆ ที่มีการใช้กว้างขวางในต่างประเทศ โดยในบทสรุปมีข้อสังเกต และข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุงระบบประเมินความเสี่ยงที่ใช้ในประเทศไทยอย่างเป็นรูปธรรม⁶

เป้าหมายของการใช้ระบบประเมินความเสี่ยงแทนการเรียกหลักทรัพย์ค้ำประกันเพื่อการปล่อยตัวชั่วคราวก็เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในกระบวนการยุติธรรมอันเนื่องมาจากรายได้และฐานะของผู้ต้องหา ให้พ้นจากข้อครหา “คุณมีไว้ซึ่งคนจน” โดยเริ่มต้นจากการใช้เครื่องมือทางสถิติและคณิตศาสตร์ประกันภัย (Actuarial Science) ประมวลผลข้อมูลของผู้ต้องหาเพื่อเทียบเคียงกับฐานข้อมูลผู้ต้องหาทั้งหมดในระบบในการประเมินว่าผู้ต้องหามีโอกาสหลบหนีคดีมากน้อยเพียงใด มีโอกาสไปกระทำความผิดซ้ำ หรือก่อคดีใหม่เพิ่มเติมมากน้อยเพียงใด ในกรณีที่ความเสี่ยงต่ำก็สามารถปล่อยตัวชั่วคราวได้เลย หรือหากมีความเสี่ยงสูงขึ้นแต่อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ก็สามารถใช้อุปกรณ์ติดตามตัวเพื่อให้รู้ตำแหน่งปัจจุบันของผู้ต้องหาตลอดเวลาเช่น กำไล EM (Electronic Monitoring) เพื่อลดความเสี่ยงดังกล่าวก็ได้

⁴สถาบันวิจัยและพัฒนาทรัพยากรพิพัฒนศักดิ์. (2561). คู่มือสำหรับการประสานความร่วมมือระหว่างศาลยุติธรรมกับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมในการนำร่องปฏิรูปการปล่อยตัวชั่วคราวด้วยระบบประเมินความเสี่ยง และการกำกับดูแลในชั้นปล่อยตัวชั่วคราว. ไม่ปรากฏเลขหน้า.

⁵ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีเรื่องการประกาศแผนการปฏิรูปประเทศ. (2561, 6 เมษายน). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนที่ 24ก. หน้า 84 และ 92.

⁶พิภพ อุดร. (2562). การศึกษาเปรียบเทียบโมเดลประเมินความเสี่ยงเพื่อการปล่อยตัวชั่วคราว. เอกสารไม่ตีพิมพ์, วิทยาลัยการยุติธรรม, หน้า 32-39.

ประโยชน์ของการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการประเมินความเสี่ยงและติดตามตัวผู้ต้องหา ไม่เพียงแต่ช่วยลดความเหลื่อมล้ำอันเนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจเท่านั้น หากแต่ยังเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาที่ต้องถือว่า ยังเป็นผู้บริสุทธิ์ได้มีโอกาสใช้ชีวิต และประกอบอาชีพได้ตามปกติ ไม่เป็นภาระของครอบครัว อีกทั้งยังช่วยลดภาระต้นทุนและค่าใช้จ่ายของรัฐในด้านสถานที่คุมขัง ด้านอาหาร และด้านการรักษาความปลอดภัยและอื่นๆ ซึ่งใช้งบประมาณรวมสูงในระดับหลายพันล้านบาทต่อปี

นอกเหนือจากการใช้กำไลติดตามตัวที่เปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาสามารถในการเดินทางในเมือง/ในประเทศได้โดยอิสระแล้วเทคโนโลยีนี้เมื่อประสมกับเครื่องตรวจจับสัญญาณ(sensor receiver)ที่ติดตั้งไว้อาคาร ก็ยังสามารถจำกัดวงเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาให้อยู่เฉพาะที่บ้าน หรือในเขตพื้นที่ที่กำหนดก็ได้ หรือหากนำมาใช้ร่วมกับระบบกล้องวงจรปิด ก็ยิ่งช่วยสร้างความลดความเสี่ยงในการปล่อยตัวชั่วคราวได้มากขึ้น นอกจากนี้ เมื่อกล้องวงจรปิดที่ใช้กับระบบตรวจจับใบหน้า (Facial Recognition) มีราคาที่ถูกลงกว่านี้ก็จะนำมาใช้ในการติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ต้องหาในเส้นทางต่าง ๆ ได้กว้างขวางขึ้น และชัดเจนมากยิ่งขึ้นแน่นอน ปัญหาของเครื่องมือและระบบเทคโนโลยีย่อมเกิดขึ้นได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ถูกอุปกรณ์มีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สามารถถอดทำลาย หรือตัดสายได้โดยง่ายตามที่ปรากฏเป็นข่าว⁷ ซึ่งก็เป็นปัญหาปกติที่ต้องวางแผนป้องกันและแก้ไขเมื่อมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้งาน

เทคโนโลยีช่วยระงับอาชญากรรมตั้งแต่ก่อนเกิด

ภาพยนตร์ที่โด่งดังมากเรื่องหนึ่งในปี 2002 คือ Minority Report นำแสดงโดย Tom Cruise และกำกับ การแสดงโดย Steven Spielberg นำเสนอเรื่องราวในโลกอนาคตที่ตำรวจสามารถลงมือจับกุมฆาตกรได้ก่อนที่ ฆาตกรจะลงมือ โดยใช้เทคโนโลยีที่ออกแบบมาเพื่อทำนายว่าจะเกิดการฆาตกรรมที่มีการวางแผนแบบ ไตร่ตรองไว้ก่อนกับใคร ที่ไหน และในเวลาใด ความน่าสนใจของเรื่องนี้อยู่ที่ความย้อนแย้งซึ่งซ่อนอยู่อย่าง แนบเนียนในหลายมุมของเรื่อง ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยีสุดทันสมัยที่ใช้ในคาดการณ์เหตุการณ์ในอนาคตกลับ ตั้งอยู่บนภาพนิมิต (premonition) จากเด็กสาว 3 คน หรือ การจับกุมฆาตกรก่อนลงมือฆ่า ซึ่งแปลว่า ผู้ถูก จับกุมก็ยังไม่ใช่ฆาตกรเพราะยังไม่ได้กระทำความผิด เป็นต้น

⁷ ผลการตรวจสอบก.ยุติธรรม “กำไล EM” ไม่ได้มาตรฐาน.(2562). [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก :<https://www.thaiquote.org/content/225327>. (วันที่ค้นข้อมูล :2 กันยายน 2562).

ความสามารถในการทำนายอนาคตแบบที่ภาพยนตร์นำเสนอมีโอกาสเป็นจริงสูงขึ้นได้เรื่อย ๆ แต่ไม่ใช่ด้วยภาพนิมิตที่เกิดขึ้นกับบางคน หากแต่ด้วยข้อมูล และโมเดลประเมินความเสี่ยงในรูปแบบที่เอื้อถึงข้างต้น เพราะเมื่อใดก็ตามที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำ ๆ เหตุการณ์มีรูปแบบชัดเจน และมีปริมาณข้อมูลของเหตุการณ์เหล่านั้นที่มากเพียงพอ ก็เป็นโอกาสที่สามารถนำโมเดลทางสถิติและคณิตศาสตร์มาใช้ในการวิเคราะห์เพื่อประเมิน ป้องกัน และติดตามเหตุการณ์ที่สนใจได้อย่างแน่นอน

เหตุการณ์ที่เป็นอาชญากรรมก็เช่นกัน มักเกิดซ้ำ ๆ ในพื้นที่เสี่ยงอันที่มีปัจจัยคล้ายคลึงกัน เช่นจำนวนคนที่ผ่านไปมา แสงสว่าง จุดอับสายตา ความหนาแน่นของธุรกิจ ร้านค้า ระยะห่างจากสถานีตำรวจ ฯลฯ นอกจากนี้ อาชญากรแต่ละคน แต่ละกลุ่มก็มักมีรูปแบบการกระทำความผิดที่ซ้ำ ๆ อันเนื่องมาจากนิสัย และความถนัดส่วนตัวที่มักเรียกย่อ ๆ ว่า M.O.มาจากคำในภาษาลาตินว่า Modus Operandiซึ่งแปลว่าวิธีลงมือหรือวิธีปฏิบัติการ กล่าวคือ อาชญากรแต่ละกลุ่ม แต่ละราย มักก่อคดีที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันซ้ำ ๆ เพราะมีความถนัด หรือมีนิสัยส่วนตัวแบบนั้น

ตัวอย่าง เช่น กรมตำรวจในมหานครนิวยอร์กใช้เวลาประมาณ 2ปีในการพัฒนาระบบ Patternizr ก่อนนำมาใช้ใน 77เขตพื้นที่ในช่วงปลายปี 2016⁸ระบบดังกล่าวใช้ฐานข้อมูลคดีฉกชิงวิ่งราว ลักทรัพย์ และ ปล้นทรัพย์ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่รับผิดชอบจำนวนหลายแสนคดี มาใช้ในพัฒนาโมเดลในการวิเคราะห์เพื่อหา รูปแบบ และปัจจัยร่วมที่เป็นเหตุแห่งคดี และใช้ข้อเสนอแนะจากระบบที่ทำให้งานป้องกัน ปรามปราม และ ติดตามจับกุมผู้กระทำความผิด เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวดเร็วขึ้น ตรงกลุ่มมากขึ้น โดยไม่ต้องมั่งอยู่ในความมืด หรือไม่ต้องกระจายกำลังอย่างเหวี่ยงแห ดังนั้น การใช้ทรัพยากรจึงเหมาะสม มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับระดับความเสี่ยงในแต่ละพื้นที่ทั้งการกำหนดที่ตั้งของสถานีตำรวจ การวางแผนทางลาดตระเวนในแต่ละช่วงเวลา รวมไปถึงการกำหนดจุดจอดรถสายตรวจ และจุดเฝ้าระวังต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ รายงานจาก กรมตำรวจนิวยอร์กเปิดเผยว่า ระบบการทำงานที่ใช้ประโยชน์เต็มที่จากเทคโนโลยี ทำให้จำนวนคดีต่าง ๆ ในปี 2018ลดลงไปอยู่ในระดับที่ต่ำที่สุดเป็นประวัติการณ์ของมหานครนิวยอร์ก⁹

⁸Sisak, Michael R.(2019).[Online].Available

from:<https://www.usatoday.com/story/tech/2019/03/12/nypd-uses-algorithm-analyze-crime-patterns/3138284002/>.(Access Date: September 2, 2019).

⁹NYPD Media.(2019).[Online].Available from:

<https://www1.nyc.gov/site/nypd/news/p0103a/new-york-city-achieves-record-breaking-low-crime-2018#/0>. (Access Date: September 2, 2019).

แต่การป้องกันปัญหาที่นำไปสู่คดีต่าง ๆ ก็ไม่จำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีที่มีความเฉพาะเจาะจง หรือมีราคาแพงเท่านั้น ปัจจุบันหน่วยงานตำรวจของต่างประเทศในบางพื้นที่ก็จัดตั้งหน่วยป้องกันอาชญากรรมและการสื่อสารทางดิจิทัลขึ้น เพื่อใช้เทคโนโลยีที่ประชาชนทั่วไปใช้ในชีวิตประจำวันอย่าง Facebook และ Twitter ในการสื่อสารเรื่องราวเกี่ยวกับความปลอดภัย ปัญหาอาชญากรรม การเฝ้าระวังภัยต่าง ๆ ให้กับคนในพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ และบางพื้นที่ก็ไปไกลถึงขั้นมีการแจ้งความคืบหน้าของการไล่ติดตามจับกุมผู้ต้องหาที่กำลังดำเนินอยู่แบบเรียลไทม์ผ่านทาง Twitter เพื่อให้ผู้คนที่อยู่ในพื้นที่ได้ช่วยเป็นหูเป็นตา และหลบเลี่ยงลูกหลงที่อาจเกิดขึ้นได้ในเวลาเดียวกัน

นอกจากเทคโนโลยีจะเข้ามาช่วยป้องกันปัญหาอาชญากรรมในรูปแบบต่าง ๆ ตามข้างต้นแล้ว เทคโนโลยียุคดิจิทัลยังมีศักยภาพในการลดปริมาณคดีแพ่งที่จะเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาลอีกด้วย โดยเฉพาะคดีที่เป็นข้อพิพาทจากการซื้อขายออนไลน์ที่มีปริมาณเติบโตขึ้นทุกปีในอัตราก้าวกระโดดทั้งนี้ หากข้อพิพาททุกกรณีกลายเป็นคดีที่ต้องเข้าสู่การพิจารณาของศาลซึ่งมักต้องใช้ทรัพยากรมาก และใช้เวลานานก็จะทำให้ข้อพิพาทต่าง ๆ ต้องค้างอยู่ศาลเป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ธุรกิจและธุรกรรมจำนวนมากสะดุดไม่สามารถเดินหน้าได้ ดังนั้น ทางเลือกใหม่คือการคลี่คลายข้อพิพาทออนไลน์ (Online Dispute Resolution: ODR)¹⁰ ซึ่งคาดว่าจะกลายเป็นแพลตฟอร์มสำคัญที่จะช่วยแก้ปัญหาข้อพิพาทระหว่างประชาชนทั่วไปจำนวนมากในอนาคตโดยเฉพาะในเรื่องธุรกิจอีคอมเมิร์ซ การจ้างงาน การตรวจรักษาสุขภาพ เป็นต้น ผู้เชี่ยวชาญคาดการณ์ว่า การคลี่คลายข้อพิพาทออนไลน์ นอกจากจะเป็นกลไกในการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทที่รวดเร็ว ต้นทุนต่ำ และมีประสิทธิภาพแล้ว ยังจะช่วยลดปริมาณคดีที่จะเข้าสู่การพิจารณาของศาลในอนาคตได้อีกด้วย

เมื่อเทคโนโลยีเข้าสู่ห้องพิจารณาคดี

เมื่อโลกปัจจุบันและอนาคตกำลังถูกขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ทำให้กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ และวิธีปฏิบัติในทุกวงการก็ต้องปรับเปลี่ยนให้ไปกับเทคโนโลยี ไม่เว้นแม้แต่ในห้องพิจารณาคดี ตัวอย่างที่ชัดเจน เช่น ศาลอาญาระหว่างประเทศ (International Criminal Court of Justice: ICC) ซึ่งตั้งอยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ อนุญาตให้สามารถสอบสวนพยานข้ามประเทศโดยผ่านระบบ video conference ได้ ทำให้พยานไม่จำเป็นต้องเดินทางออกนอกประเทศ ส่งผลดีทั้งด้านการประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย

¹⁰ Digital Justice.(2017).[Online].Available from:<https://www.amazon.com/Digital-Justice-Technology-Internet-Disputes/dp/0190675675>. (Access Date: September 2, 2019).

รวมถึงการรักษาความปลอดภัยให้กับยานอีกด้วย นอกจากนี้ ด้วยความคมชัดของระบบทำให้สามารถนำไฟล์บันทึกภาพและเสียงกลับมาพิจารณาตรวจสอบ ทบทวนได้ตลอดเวลา

เทคโนโลยีสมัยใหม่ยังช่วยให้สามารถบูรณาการยาน หลักฐานที่อยู่ในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเอกสาร ภาพนิ่ง ภาพเคลื่อนไหว เสียง วิดีโอ ฯลฯ ให้เข้ามาร้อยเรียงเชื่อมต่อกัน ทำให้เห็นภาพ และเข้าใจเรื่องราวได้ง่ายช่วยลดระยะเวลาการเตรียมยาน หลักฐานตั้งแต่ ก่อนเข้าสู่การพิจารณาของศาล ระหว่างการพิจารณาในศาลไปจนถึงการสรุปผลการพิจารณาเพื่อตัดสินคดีในที่สุด ที่น่าสนใจ คือเทคโนโลยีเหล่านี้ ยังส่งเสริมให้เกิดอาชีพใหม่ ๆ เช่นการวิเคราะห์ Micro Expression¹¹ ซึ่งหมายถึงการสังเกตอารมณ์ ความรู้สึกผ่านการแสดงออกทางใบหน้าที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยไม่ได้ตั้งใจ และไม่ทันได้ควบคุมซึ่งโดยทั่วไปอารมณ์ความรู้สึกที่สามารถสังเกตและแปลความหมายได้จากการแสดงออกทางใบหน้าที่มีอยู่ 7 อารมณ์หลักๆ คือ รังเกียจ โกรธ กลัว เศร้า สุข ประหลาดใจ และตกใจทั้งนี้ การวิเคราะห์การแสดงออกทางใบหน้าที่ไม่ทันได้ควบคุมของโจทก์ จำเลย หรือพยาน เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการใช้ประกอบการประเมินว่าบุคคลเหล่านั้นให้ การตามความเป็นจริงมากน้อยเพียงใด ซึ่งเมื่อก่อนทำได้ไม่ถนัดนัก เนื่องจากต้องใช้บุคคลไปนั่งสังเกตใบหน้าใน ระยะไกล ระหว่างให้การ ซึ่งอาจเห็นไม่ชัดเจน หรืออาจเกิดข้อผิดพลาดคลาดเคลื่อนในระหว่างการสังเกตได้ แต่เทคโนโลยีดิจิทัลในปัจจุบันทำให้การสังเกต และวิเคราะห์ดังกล่าวทำได้โดยสะดวกและมีประสิทธิภาพสูง เนื่องจากสามารถการหยุดวิดีโอเพื่อดูการแสดงออกทางใบหน้าที่ ณ เวลาใด เวลาหนึ่งได้อย่างเฉพาะเจาะจง สามารถขยายภาพเพื่อให้เห็นรายละเอียดของกล้ามเนื้อบนใบหน้า และแววตาได้ชัดเจน โดยสามารถสังเกต การเปลี่ยนแปลงในแต่ละข้อได้ด้วย ไปจนถึงการดูการแสดงออกทางใบหน้าที่เหล่านั้นซ้ำ ๆ เพื่อศึกษารูปแบบ และเปรียบเทียบอารมณ์ในสถานการณ์ต่างๆ ก่อนที่จะสรุปผลการวิเคราะห์ด้วยความมั่นใจได้ เป็นต้น

เทคโนโลยีกับการพิจารณากำหนดโทษ

ปัญหาใหญ่ในกระบวนการยุติธรรมก็คือความไม่ยุติธรรมในการพิพากษาคดี และการกำหนดโทษซึ่ง มักมีเหตุจากความแตกต่างกันในเชิงวิจารณ์ญาณ หรืออคติซึ่งของผู้พิพากษามากกว่าที่จะเป็นความแตกต่าง กันด้วยเหตุปัจจัยที่เป็นลักษณะของคดี ทั้งนี้คดี หรือความโน้มเอียงที่จะตัดสินแตกต่างกันของผู้พิพากษาเป็น สิ่งที่ควบคุมได้ยากเนื่องจากเป็นปัจจัยด้านบุคคลที่ถูกประสมประสานและสั่งสมมาด้วยอิทธิพลของปัจจัย มากมายทั้งด้านการศึกษา ครอบครัว ประสบการณ์ทำงาน และประสบการณ์ส่วนบุคคล ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกหล่อ

¹¹The Definitive Guide to Reading Microexpressions (Facial Expressions).(2019).[Online].Available

from:<https://www.scienceofpeople.com/microexpressions/>.(Access Date: September 2, 2019).

หลอมให้กลายเป็นกรอบคิด และมุมมองของผู้พิพากษาแต่ละคนที่แตกต่างกัน โดยถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของระบบยุติธรรมที่ตรวจจับได้ยาก และไม่อาจแยกออกมาได้

ดังนั้น เทคโนโลยีที่เข้ามาช่วยเสริมสร้างความโปร่งใส ความยุติธรรมที่เสมอภาคจึงไม่ได้มุ่งไปที่การกำจัดอคติที่อาจมีอยู่ให้หายออกไปจากระบบ สิ่งที่เทคโนโลยีสามารถทำได้ คือการทำให้เกิดความตระหนัก และรับรู้ถึงโอกาสในการเกิดขึ้น หรือมีอยู่ของอคติที่อาจนำไปสู่ความไม่เสมอภาค โดยมุ่งหวังให้ความตระหนัก และรับรู้ในประเด็นเหล่านั้นจะนำไปสู่การลดความเหลื่อมล้ำและสร้างความเป็นธรรมที่เสมอภาคได้ในที่สุด

ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนคือการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI และ Big Data ในการพิจารณากำหนดวงเงินประกันเพื่อการปล่อยตัวชั่วคราว การกำหนดโทษ การลดโทษ และการให้อภัยโทษในคดีต่าง ๆ ซึ่งในต่างประเทศมีนโยบายและแนวทางชัดเจนภายใต้ระบบที่เรียกว่า *การประเมินความจำเป็นและความเสี่ยง (Risk and Needs Assessment)*¹² โดยการวิเคราะห์ปัจจัยต่าง ๆ แห่งคดีที่อยู่ในฐานข้อมูลทั้งหมด แล้วให้ข้อเสนอแนะแก่ผู้พิพากษาในการพิจารณากำหนดโทษที่เหมาะสมโดยคำนึงบริบทที่เป็นเหตุปัจจัยแห่งคดี รวมทั้งคุณลักษณะของผู้ต้องหา/ผู้กระทำความผิดในแต่ละคดี โดยเทียบเคียงกับคดีต่าง ๆ ที่ได้มีการพิจารณาคัดสินกำหนดโทษไปแล้ว

แน่นอน อำนาจในการพิจารณากำหนดโทษยังคงอยู่ในมือของผู้พิพากษาโดยสมบูรณ์ แต่ระบบดังกล่าวจะให้ข้อมูลเพื่อประกอบการพิจารณากำหนดโทษโดยเทียบเคียงกับคดีอื่น ๆ ที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งก็เป็นทั้งการสร้างตระหนัก และการเตือนให้ผู้พิพากษาได้ทบทวนอย่างรอบคอบ และรอบด้านยิ่งขึ้น ก่อนที่จะกำหนดโทษในคดีนั้น ๆ ในระบบศาลของบางพื้นที่ก็ไปถึงขั้นที่ต้องให้ผู้พิพากษาเขียนคำวินิจฉัย และเหตุผลยืนยันในกรณีที่ การพิจารณากำหนดโทษมีความแตกต่าง หรือขัดแย้งกับข้อเสนอแนะที่ออกมาจากระบบซึ่งก็ทำให้การกำหนดโทษมีแนวโน้มที่จะคงเส้นคงวาและเกิดความเสมอภาคได้มากยิ่งขึ้น รวมทั้งยังเป็นกลไกที่ทำให้ผู้พิพากษาทำงานด้วยความรับผิดชอบในระดับที่สูงมากยิ่งขึ้นไปอีก

โดยสรุป โลกยุคดิจิทัลต้องการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ และในแทบทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรมซึ่งสร้างประโยชน์ทั้งในระดับบุคคล หน่วยงาน รัฐบาล และสังคม ทั้งในด้านการเพิ่มความรวดเร็ว การลดต้นทุน การเพิ่มประสิทธิภาพ การสร้างประสิทธิผล การสร้างอาชีพใหม่ ฯลฯ และที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดคือการลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างความเป็นธรรมที่เสมอภาคให้กับทุกคน

¹² James, Nathan (2018). *Risk and Needs Assessment in the Federal Prison System*.